

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 11. februarija 1874.

O b s e g: Nekoliko o umetnem gnoju. — Nova iznajdba za namakanje travnikov. — Čebelarjem v prevdarek. — Vsi ne morejo biti gospōda. — Bismark in pa vėliki škof Ledohovski. — Žaba-žabica. — Slovansko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Nekoliko o umetnem gnoju.

Spisal Fr. Kuralt.

Najnavadnejše načelo poljedelstva nekđaj bilo je triletno obdelovanje zemlje, in sicer tako, da je ena tretjina zemlje počivala, dve tretjini ste se pa vsako leto obdelovale. Ko se je pa ljudstvo od leta do leta množilo, zemlje za poljedelstvo pa zaradi tega vendar ni več, marveč še manj bilo, se je zapustilo načelo triletnega obdelovanja zemlje, in nadomestilo s kolobarenjem. Zemlja pri kolobarenju ne sme več počivati; sili jo poljedelec, da mu enkrat ali celó dvakrat vsako leto rodi, ter tako njegovo družino redi in mu trud in stroške povrne.

Zemlja pa poljedelcu samo takrat neutrudljiva roditeljca ostane, kedar tudi on svojo dolžnost proti njej spolne. Dolžnost njegova pa je, da tudi on zemlji dá to, česar potrebuje, — da jej namreč v podobi gnoja vse povrne, kar jej je vzel v podobi različnih pridelkov.

Najnavadnejši gnoj ima poljedelec v živinskem ali hlevskem gnoju. Da je ta gnoj najboljši in najbolj naraven, ter da ima vse dele v sebi, katerih rastline za hrano potrebujejo, to priznavajo tudi najbolj uĉeni poljedelci, kakor tudi najslavnejši kemikarji, na pr. Liebig, Wolf itd. Živinski gnoj ne povrne zemlji samo to, kar so jej rastline vzele, ampak on zboljšša tudi zemljo, ilovnato zemljo rahljá, kremenasto naredi bolj zateglo, mrzlo greje, pretoplo pa hladi.

Vse to doseĉi je pa le z dobrim gnojem mogoĉe, nikakor pa ne le z izprano steljo, katera se, žalibog, dandanes še pri tolikih gospodarjih vidi, ima imé gnoja, pa gnoj ni.

Ali pa ima poljedelec toliko hlevskega ali živinskega gnoja, da more zemlji z njim povrniti vse to, kar jej je on s svojimi pridelki vzel?

To hoĉemo ob kratkem pregledati.

Poljedelec žanje in dobi od zemlje zrnje in slamo, prideluje pa tudi perje in podzemljice. Vsi ti pridelki vzeli so iz zemlje sebi potrebno hrano, nekoliko so je dobili tudi iz zraka. Zrnja poljedelec nekoliko porabi za svoj živež, nekoliko za živinsko piĉo, nekoliko ga pa na trgu prodá, ter si za ta denar nakupi drugih potrebnih stvari. Ravno taka je tudi z podzemljicami. Slamo porabi poljedelec nekoliko za škopo, nekoliko za steljo in piĉo, nekoliko je pa še prodá. Perje porabi

za živinsko piĉo, ali ga pa še celó v kakem kotu brez vse koristi segniti pusti. Mi dobimo tedaj gnoj samo od onih rastlin, katere prekuhane kakor odpadki pridejo od ĉloveka ali pa od živine in pa od onih, ki smo jih porabili za steljo. Mi moremo zemlji tedaj povrniti samo to, kar so jej ravno te rastline odvzele. Za rastline pa, katere je poljedelec prodal, na priliko zrno, slamo, podzemljice, ali pa v podobi mesa, špeha, volne itd. in pa za one, katere je živina sama upotrebila za svoje zgubljene moĉi, ali pa vožna živina kakor odpadke na cesti pustila: za vse te rastline poljedelec nima gnoja, toraj tudi zemlji ne more povrniti tega, kar so jej te rastline vzele. Zemlja bi začela pėšati, pridelki bi bili od leta do leta manjši, ko ne bi imel poljedelec sredstva, si sam gnoj pripraviti in zemlji tudi za te rastline njeno hrano povrniti. In tak gnoj, katerega si poljedelec brez stroškov lahko sam napravi, je mešanec (kompost). Dobro pripravljen mešanec je toliko vreden, kakor dober gnoj. Dr. Frank je po pravici rekel v svojem ĉasu: „Jaz sem prepriĉan, da pri pomanjkanji hlevskega gnoja je poljedelcu samo z mešancem mogoĉe svoje pridelke pomnožiti.“ Stöckhardt imenuje kup mešanega gnoja „hranilnico gnoja“, v katero poljedelec odpadke svojega gospodarstva spravlja, ki bi se drugaĉ brez vsake koristi zametali. Tukaj pa postanejo velik kapital, kateri mu kasneje zdatne obresti donaša.“

(Dalje prihodnjiĉ.)

Nova iznajdba za namakanje travnikov.

Na znanje našim posestnikom.

Vsaka voda ni dobra na travnik, — tako pravi marsikateri kmet; al Ĉehi in za njimi tudi Korošĉi, gornji Štajerci, Moravci in drugi so izpriĉali, da vsaka voda je dobra na travnik, ako se le prav rabi. Na Ĉeskem, Koroškem in drugod imajo moĉilnike, v katere vodo vjemajo, in jo vsak večer ali vsako jutro po travniku izpusté; ĉe pa voda sama na sebi ni dobra, denejo nekoliko gnoja v moĉivnik, kar se prav obilno izplaĉa. Koliko več sená se po takem namakvanji travnikov pridelá, to Ĉehi, Korošĉi in drugi dobro vedó. Vendar se tako moĉenje travnikov dozďaj ni móglo zeló razširiti, ker zapiranje in odpiranje zatvornice moĉilnika je stalo 6 do 10 gold. na leto, ĉe je moĉilnik blizo kake hiše bil; ako je pa travnik z moĉilnikom daleĉ od hiše bil, kar se veĉidel primeri, se je pa odperanje in zapiranje zatvornice v moĉilniku le takrat izplaĉalo, ako bilo je več travnikov in tedaj več

močilnikov zaporedoma in tudi dosti vode zraven. Al kje pa je potem kontrola (nadzorstvo) za odpiranje!

Jaz sem pa zdaj iznajdel prav prosto naredbo, po kateri voda sama zatvornico, kedar je močilnik z vodo napolnjen, odpre, kedar pa voda po travniku izteče, zatvornica spet nazaj pade in odtok močilnika zaklene.

Vsak tesar to pripravo, ako jo je videl, lahko naredi.

Dobil sem od vis. ministerstva predpravico (privilegijo) in sem pripravljen vsakemu za majhne krajcarje to narediti.

Večidel vsak kmet ima v kakošnem kraji pašnika kak prostor, kjer je en palec (colo) močen studenec ali potok blizo; s toliko vodo se dá en do treh oralov pašnika dobro namakati in tako v najboljši travnik spremeniti.

Prosim vas, ki take močilnike za namakanje travnikov že imate, da se hitro v frankiranih pismih name obrnete, da vam vsem, ki ste v enem kraji, ob enem gori omenjeno samodelalno zatvornico naredim. Ko bodo drugi gospodarji očitni dobiček videli, bodo vas gotovo posnemali. Dobro bi bilo, da bi vsaka kmetijska družba, podružnica in vsaka kmetijska šola en močilnik moje znanjbe dala narediti. *)

Prosim tudi druge gospodarske časnike te vrstice ponatisniti.

Na sv. Gori 5. svečana (pošta Sava, Südbahn).

Šimen Kosmač, administrator.

Čebelarjem v prevdarek.

V 11. listu „Slov. Čebele“ beremo to le:

„Znabiti bo katerega umnega čebelarja zanimivalo ali tudi k posnemanju nagnilo, če mojo lansko zvižajo priobčite. Zvedel sem bil namreč, da je neki bližnji sosed znanemu barantaču šest panjev obljubil. Vedel sem, da lakomnik družega ne pozna, kakor žveplo; zato sem soseda prosil, naj meni rajši žive čebele dá, kakor bi jih pomoriti dal. Zadovoljen je bil, in ko barantač pride, me pokliče. Že je svoje žveplene trakove primerjal, ko pridem in rečem, da bom čebele jaz vzel. Debelo me gleda, pa vendar ne ugovarja veliko. Vzajem jih na dom, pustim jih nekaj časa brez matic in jih potem po svojih panjevih razdelim. Eden mi že dve leti ni rojil, tedaj mu vzamem prestaro matico, ter z mlado nadomestim. In letos, ko so bile vse čebele zanič, so moje, če tudi ne po najboljši letini, vendar zadosti dobre; imam precej medu, in upam tudi zanaprej dobre čebele imeti.

Veste, kaj mi na misel hodi? Bi ne bilo dobro, ko bi umni čebelarji od sosedov svoje okolice panje, katere mislijo zatreti, pokupili? Lastne čebele bi si lahko zboljšali, méd in vosek bi pošteno očistili, ne kakor se dostikrat zanikerno in nesnažo dela. Jaz mislim, da bi se dalo dobro blago tudi dobro prodati; da kar zamore dati lakomen berač, more dati tudi umen čebelar, ljudem je pa tako vse eno, ali se čebele pomorijo ali pa ohranijo. In če bi se takih umnih čebelarjev več vkup združilo, bi se znabiti vsa druga, boljša kupčija odprla, in s tem posredno tudi čebelarstvo podpiralo.“

Za poduk in kratek čas.

Vsi ne morejo biti gospôda.

Vsak izmed nas vé, da ne morejo vsi ljudje enega in istega opravila opravljati. Vzemimo na priliko le

*) Prav bi bilo, da bi družbe kmetijske in tudi drugi koj vedeli ceno močilnika. Zato prosimo, to prihodnjič naznaniti po našem listu. Vred.

eno hišo. Kako bilo bi v tej hiši, ko bi vsi isti posel opravljali? Da, na priliko, bi vsi kuhali, vsi drva sekali ali da bi vsi živino na pašo gonili, gotovo bi ta hiša kmalu propadla, kajti ko bi vsi kuhali, kdo bi obdeloval polje, kdo bi domá druga opravila opravljal? Nemogoče je tedaj, da bi ljudje ene družine vsi ena in ista opravila opravljali. Če pa je to nemogoče v malem društvu nekoliko ljudi, kako bilo bi to mogoče v celem tolikem društvu vsega človeštva ali vsaj cele ene države? Gotovo ne!

Jasno in očitno je pa nasproti tudi to, da ni mogoče, da en sam človek vse opravlja tako, da ne bi mu treba bilo pomoči drugih. Vsaj je Stvarnik sam rekel, da ni dobro človeku samemu biti, pa je zatega del Adamu dal ženo. Da bi vsak človek sam za sebe živel, to bi se jako kukavno na svetu životarilo, in to prav zato, ker en človek nima toliko moči, da bi si mogel vse sam narediti, da bi se mogel vsega sam naučiti. Zarad tega si moramo, če želimo prijetno živeti, opravila med seboj razdeliti tako, da vsak posamesen človek stori nekaj, vsi ljudje pa da storé vse.

Pomislimo samo malo, kam bi svét prišel, ko bi si ljudje med-se ne razdelili opravil. Vsak posamezen človek moral bi biti vse; moral bi biti poljedelec, duhovnik, uradnik, vojak, sodnik, čevljar, krojač, stolár, kožar, kotlar, minister, kralj in vse drugo na svetu. Al to je nemogoče, kajti kdor hoče vse biti, on ni nič.

Ako je tedaj to vse jasno, kar vsak vé, predno je še te vrstice bral, je po takem jasno tudi to, da vsi ljudje ne morejo biti gospôda.

Če pa rečemo, kar vsi sami dobro veste, da vsi ne morejo biti gospôda, nočemo s tem reči, da bi sin kmetiški ne mogel biti gospod. Večkrat je kmetiško dete mnogo bolje, lepše in pametneje, kakor je gospôsko. Nemojte misliti, da je Bog pazil na to, ali je kdo gospod ali je kmet, marveč mislite na to, kar je resnica, to je, da Bog dobro glavo in dobro srce daje ravno tako kmetom, a ne gospôdi sami. Zato je gospôsko dete večkrat največi butec, kmetiško pa je posebno pametno. Gospôsko dete utegne biti pokvarjeno in hudobno, med tem, ko je kmetiško mirno, dobro in blago kot jagnje. To je največkrat odvisno od starišev, sploh pa od izreje otrok. Redko se primeri, da hudobni stariši imajo dobro dete. Pa tudi kažejo skušnje, da gospôsko dete v mestu svobodneje izrejeno se lože pokvariti more, kakor kmetiško dete na kmetih, kjer ne vidi in ne sliši toliko hudih del.

S tem pa nočem reči, da vsak kmetiški fant mora ostati pastir in poljedelec, — ne, tudi kmetiški fant se more učiti viših šol in postati gospod, morebiti viši in bolji, kakor otrok najimenitnejših in najbogatejših starišev. Al zopet nemojte misliti, da vsako kmetiško dete, ki se malo lože uči, mora postati gospod.

„E! da! to je vendar nepremišljeno govorjenje; če moj otrok ne postane gospod, čemu pa ga pošiljam v šolo? Bolje bi bilo, da mi domá ostane kmet.“ — Nemojte tako govoriti, prijatelji! vsak, kdor v šolo gré, ne more postati gospod. Mar mislite, da kmetu ni treba nič znati? Mar mislite, da bode kdo dober poljedelec in veljaven gospodar, ki se nikdar ni nič učil? Motite se, dragi prijatelji! Kmetijstvo je znanost, kakor tudi je znanost obrtnijstvo, učiteljstvo, zdravništvo itd. Zato je mnogim kmetiški stan nadloga brez dobička, ker se niso nič učili in zato ne vedó več kakor njihov hlapec. Kmetijstvo pa ni hlapčonstvo, ampak modro gospodarjenje. Da se kmet nauči umnega poljedelstva in ne samo brati in pisati, obražtan in spoštovan je, kakor vsak drug učenjak, potem pa more s svojim stanom tudi zadovoljen biti, in ne bo si želel gosposkega stanu v mestu. Naj nihče ne misli, da go-